

THE SPIRITUALITY OF MAHOBATLI PAINTING WORKS IMPORTANCE

Khozhamuratov Kazakhbai Bazarbaevich

Berdak Karakalpak State University

Senior Lecturer, Department of Art History

Annotation: Monumental pictorial art is one of the boundlessly in our society. Monumental pictorial art is complication intellect- intuition, thought, vast-small alteration event in nature, uninterrupted philosophy ideas and it can express fantasy. They are an essential for to educate currently person on patriotism.

Key words: monumental, painting, art, work, monumental, wall painting.

МАҲОБАТЛИ РАНГТАСВИР АСАРЛАРИНИНГ МАЪНАВИЙ АҲАМИЯТИ

Хожамуратов Казахбай Базарбаевич

Бердак номидаги Қорақалпоқ давлат университети

Санъатшунослик кафедраси катта ўқитувчи

Аннотация: Маҳобатли рангтасвир санъатининг жамият ҳаётидаги урни бекиёсдир. Маҳобатли рангтасвир асарлари инсоннинг мураккаб ақл - заковати, тафаккурини, табиатда содир булиб турадиган катта - кичик узгаришларни, узлуксиз фалсафий гоялар ва фантастик образларни таъсирчан ифодалашга қодир. Улар ҳозирги замон кишисини миллийлик, ватанпарварлик руҳида тарбиялашда катта аҳамиятга эга.

Аннотация: Роль монументальной живописи в жизни общества безмерно. Произведения монументальной живописи способны впечатлительно выразить сложный ум и сообразительность человека, разные изменения, происходящие в природе, непрерывные философские идеи и фантастические образы. Они имеют большое значение при воспитании человека в национально-патриотическом духе.

Калид сўзлар: маҳобат, рангтасвир, санъат, асар, монументаль, деворий рангтасвир.

Ключевые слова: монументальная, живопись, искусство, произведение, монументальная, настенная живопись.

Миллий-маданий мерос, шу жумладан, адабиёт ва санъат барча даврларда ҳам инсонларни, хусусан ёшларни маънавий-ахлоқий жиҳатдан тарбиялаш, уларга аждодлар анъаналарини етказиш воситаси булиб келган. Айни вақтда улар инсонларга миллий ўзликни англатиш, Ватан ва миллатга булган меҳр-муҳаббатни қарор топтириш, миллий ифтихор туйғуларини шакллантиришда алоҳида ўрин тутди.

Санъат ва маданиятдек қудратли куч орқали инсон қалбига йул топишда истеъдод эгалари ўз асарларида янги ижодий марралар сари илҳомлантирадиган муқаддас тушунчаларни - Ватан ва халқ манфаати, эзгулик ва инсонийлик каби улмас гояларни бош мақсад қилиб қўйса, уларни бадий майорат билан ифода эта олса, ҳеч шубҳасиз, адабиёт ҳам, маданият ва санъат ҳам маънавий юксалишга хизмат қилиб, узининг ижтимоий вазифасини тулиқ адо этишга эришган бўлади.

Тасвирий санъат асарлари инсоннинг қалбига халоват бахш этиб, унинг ҳиссиётларини уйғотади. Хусусан маҳобатли рангтасвир инсоннинг мураккаб ақл - заковати, тафаккурини, табиатда содир бўлиб турадиган катта - кичик ўзгаришларни, узлуксиз фалсафий ғоялар ва фантастик образларни таъсирчан ифодалашга қодир. Унда ҳодиса, воқеа ва кўринишлар доирасининг тўлалиги турли йўналишдаги жанрлар орқали очиб берилади.

Ўтмишдаги ота-боболаримиз яратган санъат асарлари, уларда ифодаланган тасвирлар, илгари сурилган ғоялар, қолаверса ўша давр ижодкор одамларининг ҳаёти ва ижоди фақатгина ўтмишнинг жонли гувоҳи бўлиб қолмай, ҳозирги замон кишисини миллийлик, ватанпарварлик руҳида тарбиялашда катта аҳамият касб этади.

Халқимиз қалбига йул топишда санъат асарлари ҳар томонлама таъсирчан, қудратли кучга эга. Уларнинг вазифаси миллионлаб одамлар учун қувонч ва илхом манбаи бўлиб хизмат қилиш, уларнинг интилишларини, туйғу ва тафаккурларини ифодалаш, кишиларнинг маънавий ахлоқи воситаси бўлиб хизмат қилишдир. Маҳобатли санъат ривожига мана шу асосий йўлдан кетади.

Монументалист рассомнинг асарини китобга қиёс қилса арзийди. Биз китоблар орқали маълум бир даврда содир булган воқеа ва ҳодисаларни билиб оламиз. Деворий суратлар ишловчи рассом эса муҳим воқеаларни қаср ҳамда қошоналарнинг деворига рангли бўёқлар воситаси-ла нақш этади. Бу бўёқлар бизни тасвирий санъатнинг ўзига хос жиҳатлари, анъаналари билан таништирибгина қолмай, борлиқни, воқелиқни акс эттиради, инсонлар ҳаётининг турли қирраларини, ташвиш ва уй-ҳаёлларини ифодалайди, уларнинг шодлиқ қувончларини тараннум этади.

Маҳобатли санъатнинг инсон руҳини тарбиялашдаги, янги авлодга таълим ва тарбия бериш ишидаги аҳамияти катта. Ҳар бир жамият шахс маданиятини камол топтиришда ўзининг меъёрий қадриятларини белгилайди ва шахснинг маънавий эҳтиёжларини таъминлайди. Жамият билан шахснинг ўзаро мунасабати, шахснинг эркинлиги, унинг ҳуқуқ ва бурчлари, инсоний қадриятлар ҳақидаги муаммо барча тарихий даврлардаги муҳим масала ҳисобланган. Шундай экан, бу санъат турининг жамият ҳаётидаги урни бекиёсдир.

Мамлакатимизнинг истиқлол йулидаги биринчи қадамлариданок, буюк маънавиятимизни тиклаш ва янада юксалтириш, миллий тарбияни такомиллаштириш, унинг миллий заминини мустаҳкамлаш, замон талаблари билан уйғунлаштириш асосида жаҳон андозалари ва қуникмалари даражасига чиқариш мақсадига катта аҳамият бериб келинмоқда.

Биринчи президентимиз Ислом Абдуганиевич Каримов айтганидек, “Агар иқтисодий усиш, тараккиёт- жамиятимизнинг танаси булса, маънавият- маърифат ва сиёсий онг етуклиги унинг руҳи, ақли ва жонидир. Буюк давлат, буюк келажагимизга эришиш учун оқил, маърифатли, айни пайтда узининг утмиши, улуг қадриятлари, миллати билан фахрланадиган ва келажакка ишонадиган инсонларни тарбиялашимиз керак” (“Баркамол авлод орзуси” 85- бет).

Деворий рангтасвир асари қайси услубда бажарилган булмасин, биз аввало асар сюжетини куздан кечириб, қандай нарса тасвирланган, қахрамони ким, бу воқеа қачон бўлиб утганлигига кизикамиз. Шундан сунг мусаввирнинг услубини, у ёки бу нарсани қандай тасвирлаганлигини, бўёқни қандай қуллаганлигини (суркаб ёки оқизиб) ва у танлаган колоритни кузатамиз. Шундай экан, тасвирдаги кайфият ва унинг ҳиссиётга таъсири ранг танлашга боглиқ булади. Тасвир колорити-қувончли ва кайгули, беозор ва ташвишли, жумбокли ва ошқора булиши мумкин.

Мусаввир рангтасвир воситалари кумагида бетакрор ижод асарлари яратиб, бизни хайратга солади, дилимизга қувонч бағишлайди, турли

кечинмалар орқали руҳимизни озиклантиради ва уз маҳорати билан сирли фикрларига ошно қилади. Бундан ташқари мафкуравий илгор ғояларни, тарих ва миллий маданиятимизни акс эттириши янада долзарбдир. Масалан, қиска муддат билан юртимизга ташриф буюрган сиёсий арбоблар, меҳмонлар авваламбор, барча халқларга бирдек таржимасиз тушунадиган санъат тили билан яратилган бойлигимиз- меъморий ёдгорликлар, маҳобатли ва дастгоҳли рангтасвир, меъморий ҳаёқалтарошлик мажмуалари, санъат музейларини томоша қиладилар.

Шу жиҳатдан қараганда шаҳарларимиз қурқига қурқ қушиб турган меъморчилик биноларида

уз ифодасини топган маҳобатли рангтасвир асарларининг бугунги замон кишисини, хусусан ёшларни миллий маънавий руҳида тарбиялашдаги урни катта.

Миллионлаб одамлар учун қувонч ва илҳом манбаи бўлиб хизмат қилиш, уларнинг интилишларини, туйғу ва тафаккурларини ифодалаш, уларнинг гоёвий бойиши ва маънавий ахлоқи воситаси бўлиб хизмат қилиш, – бугунги санъатимиз вазифаси шундай белгиланган. Маҳобатли санъат ривожига мана шу асосий йўлдан кетади.

Хрзирда халқ усталари билан бир қаторда монументалчи рассомлар ҳам монументал тарғиботни ҳаётга татбиқ этишда жонбозлик курсатмоқдалар. Ўзбекистонда узининг етарлича ривожига эришган деворий монументал тасвирий санъат халқимиз қалбига йўл топишда ҳар томонлама таъсирчан, қудратли қучга эга.

Давлатимиз қуч-қудратини, халқимизнинг тинч-осуда турмушини, Ватан ва миллатга бўлган меҳр-муҳаббатни тараннум этувчи маҳобатли рангтасвир асарлари бунёд этилаётган улугвор иншоотлар деворларини безабгина қолмай, эзгулик ва инсонийлик гоёлари билан йўлланган ҳолда маънавий юксалишга хизмат қилмоқда. Бу борада кейинги йилларда яратилган қўлаб деворий суратларни қалтириш мумкин.

Муқаддас заминимизда неча азиз авлиёлар, улуг қишилар яшаб ўтганлар. Улуг аجدодларимиз тарихини, уларнинг қилган ишларини, диний ва дунёвий билимлар соҳасидаги фаолиятларини баён қилувчи қўлаб қитоблар ёзилган. Бу қитобларни ўқиб, ўтмиш ҳаёти, ота-боболаримиз тарихини яхши билиб олишимиз мумкин. Лекин тасвирий санъат асарлари орқали инсонда визуал тасаввур ҳосил бўлади. Шу сабабли маҳобатли рангтасвир асарлари томошабинга қўчлироқ таъсир қўрсади. Айниқса оддий инсон қўл марта мутолаа қилиб тушунмаган нарсани рангтасвир асарларини қўриб тушуниши, осонроқ мушоҳада қилиши мумкин.

Буюк аجدодлар, улуг даҳоларимиз ҳаёти, буюк ишларини тасвирловчи қўлаб маҳобатли асарларни қалтириш мумкин. Навоий вилоятининг Челақ туманида жойлашган имом ал Бухорий мажмуасида бунёд қилинган музей залининг баланд девори учун ишланган деворий композиция рассом Алишер Алиқулов томонидан бажарилган. Ушбу рангтасвир асари қатта ўлчамли, узунлиги 45, баландлиги 2,80 метрга эга бўлиб, унда имом ал Бухорийнинг ислом дунёсидаги урини, ҳаёти, илмий, диний фаолиятини очиқ беришга ҳаракат қилинган. Узун, давомли тасвирда Бухорийнинг ёшлиқ даврларидан бошлаб ўсмирлиги, илм олиш мақсадида қатор ислом мамлакатларига боргани, улуг шайх, дин ўламолари билан мулоқотда бўлгани таъсирчан тарзда ифодаланган. Уша давр воқеа ва қўрилишлар доирасининг тулаллиги турли воситалар орқали очиқ берилган. Асарни қўздан қечирган одамда Бухорийнинг босиб ўтган ибратли ҳаёт йўли билан визуал контакт ҳосил бўлади дейиш мумкин. Томошабин аجدодларимиз ишларининг нақадар улуглигини фахмлайди, унда ўз миллатига нисбатан ҳурмат, фахр ҳисси пайдо бўлади.

Тарихан шаклланган, ҳозирда ўз ривожига эришган маҳобатли санъат соҳасида ижод қилаётган рангтасвирчи рассомлар бу қаби қатта тарбиявий аҳамиятга молик қўлаб рангтасвир асарларини яратмоқдалар. Бу асарларда ифодаланган тасвирлар, илғари қўрилган гоёлар, қолаверса тарихий даврлар одамларининг ҳаёти ва ижоди ўтмишнинг жонли гувоҳи бўлиб, ҳозирги замон кишисини миллийлик, ватанпарварлик руҳида тарбиялайди.

Маҳобатли санъат асарлари буюк гоёвий мазмуни ва аҳамияти билан ажралиб туради, омма орасида муҳим ижтимоий гоёларни тарғиб қилади ва тарқатади. Улар халқимиз қалбига йўл топишда ҳар томонлама таъсирчан, қудратли қучга эга.

Ҳар қандай маҳобатли рангтасвир асарининг дастгоҳли рангтасвирдан фарқи, у бевосита бинолар девори учун ишланади. Замонавий архитектура бинолари янгича тектоник тузилишга эга бўлиб, улар маҳобатли рангтасвир рассомларидан мураккаб, янги вазиқаларни қилишни талаб қилади. Бугунги кунда маҳобатли рангтасвирчиларнинг ижод воситаларининг янги имкониятларини қидириб топишга бўлган ёндошувлари сезиларли даражада фаоллашди. Маҳобатли рангтасвир усталари шаҳар эстетик қиёфасини шакллантиришда фаол иштирок этмоқдалар.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Каримов И.А. Биздан озод ва обод Ватан колсин. Т. 2. -Т.: Узбекистон, 1994.
2. Худойберганов Р.А. Композиция. «Шарк» Т. 2007
3. Узбекистон санъати (1991-2001 йиллар) //Тахрир хайъати: Х.,Кароматов, Н.Жураев, ТДузиев ва бошк. Илм. муҳар.: А.Хдкимов. - Т.: Шарк 2001.